

Temsil sanat mı?, yalan mı?

“Hikâye alanında yazı yazdığımız zaman bize insanları kandırıyorsunuz, yalan yazıyorsunuz, gerçek olmayan şeyleri gerçekmiş gibi yazıyorsunuz. Bu da bir nevî yalan ve kandırmacadır diyorlar. Hikâye yazmanın dîni hükmü nedir? Hikâye yazarken, hayal ürünü bazı malzemeler kullansak, bu gerçekten yalancılık olur mu?”

Yalan, dolan, uydurma yazmamalı, insanları kandırmamalı şüphesiz. Üstad Hazretlerinin ifâdesiyle, “Edipler edepli olmalıdırlar, hem de edeb-i İslâmiye ile müteeddip olmalıdırlar.”¹ Yalan yazmak ve yalan söylemek İslâm ahlâk ve terbiyesiyle elbette bağdaşmaz.

Fakat temsil ayrı, hayalcilik ayrıdır. Sanat ayrı, yalancılık ayrıdır. Teknik dil ayrı, kandırmacılık ayrıdır. Üslûp ve tarz ayrı, uydurmacılık ayrıdır. Bunları birbirine karıştırmamak lâzım.

Edebî sanatların hemen hepsinde hayal vardır. Fakat hayal ürünü malzemelerin çoğu yaşanan hayatın içinden alınmışlardır. Hayali kullanmak kusur değildir; hayali kullanarak hakikat olmayan bir dedikodu üretilmişse, gerçek dışı bir ütopya ortaya konmuşsa, kusurlu ve yanlış olan budur. Yoksa, hayal hakikate basamak olarak kullanılmışsa, yazılan olaylar ve kurulan diyaloglar birer temsil, birer teknik dil, birer üslûp ve tarz sadedinde kalmış ve hayalden hakikate bir köprü kurulmuşsa, bu bir hizmet dalı olur, bunda bir sakınca görülmez.

Hattâ gerek Kur’ân’da, gerek hadislerde, gerekse bu iki yol haritasının asrımızdaki doğru takipçisi Risâle-i Nur’da temsil tekniğinin en nezih biçimde ve en tatlı bir üslupla kullanıldığını görüyoruz.

Meselâ: “Deyin ki: ‘Biz Allah’ın boyasıyla boyandık! Allah’tan daha güzel boyası olan kim vardır? Biz ancak O’na ibâdet ederiz”² âyetinde Cenâb-ı Hak, Allah’a îmânı,

aklın ve kalbin î mân ve ibâdetle terbiyesini, nefsin ıslahını ve güzel ahlâkı “Allah’ın boyası” temsiliyle aktarmıştır. Burada kullanılan boya, bir malzemedir. Bilindiği gibi boya, maddenin şeklini, görüntüsünü, duruşunu, biçimini değiştirmektedir. İman boyası da insanların hem maddelerini, hem mâneviyatlarını, hem dünyalarını, hem âhiretlerini, hem bedenlerini, hem ruhlarını, hem dış duygularını, hem iç duygularını değiştirmekte, kendi rengine boyamakta; insanı, insaniyet-i kübrâ makamına çıkarmaktadır.

Temsil üslubuyla anlatım Peygamber Efendimizin (asm) mübarek dilinde de vardır:

** Ebu Hüreyre radiyallahü anh anlatıyor: “Hz. Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâm buyurdular ki: ‘Benim misâlîmle sizin misâlîniz, şu temsile benzer: Bir adam var ateş yakmış. Ateş etrafı aydınlatınca, pervaneler (gece kelebekleri) ve aydınlığı seven bir kısım hayvanlar bu ateşe kendilerini atmaya başlarlar. Adamcağız onları kurtarmaya (mâni olmaya) çalışır. Ancak hayvanlar galebe çalarak çoklukla ateşe atılırlar. Ben (tıpkı o adam gibi) ateşe düşmememiz için belinizden yakalıyorum, ancak siz ateşe ateşe koşuyorsunuz”³

** Hz. Ebu Hüreyre radiyallahü anh anlatıyor: “Resûlullah Aleyhissalâtü Vesselâm buyurdular ki: ‘Benimle benden önceki diğer peygamberlerin misâli, şu adamın misali gibidir: Adam mükemmel ve güzel bir ev yapmıştır, sadece köşelerinin birinde bir kerpiç yeri boş kalmıştır. Halk, evi hayran hayran dolaşmaya başlar ve (o eksikliği görüp): ‘Bu eksik kerpiç konulmayacak mı?’ der. İşte ben bu kerpicim. Ben peygamberlerin sonuncusuyum.”⁴

Üstad Bedüzzaman Hazretleri de yüksek ve nezih î mân hakikatlerini bizim idrâkimiz seviyesinde anlatırken temsil üslubunu ve temsil dürbününü kullanmıştır. Hattâ Üstad Hazretleri temsil dürbünüyle yüksek hakikatleri beşer aklına indirgemenin Kur’ân-ı Kerîm’e mahsus bir i’câz olduğunu, bu metodun Risâle-i Nûr’da da tecellî ettiğini, Risâle-i Nûr’un bundan dolayı diğer tefsirlerden daha kuvvetli ve âriflerin sözlerinden daha tesirli bulunduğunu beyan buyurmuştur.⁵

Edebiyatın hikâye ve roman türlerini temsil sanatının genişletilmiş bir biçimi olarak algılamak ve bu sanatı hak ve hakikatin anlatımında basamak olarak kullanmak elbette mümkündür. Bu bir metoddur; yalancılık ve hayalcilik değildir. Yüksek hakikatleri beşer idrâkine indirgeyerek aktarmaya kabiliyetli olanlar, bu sanatı hakka hizmet için kullanmalıdırlar.

Dipnotlar:

1- Hutbe-i Şâmiye, s. 86.

2- Bakara Sûresi: 138.

3- Buhârî, Rikâk 26, Enbiya 40; Müslim, Fezâil 17, (2284); Tirmizî, Emsâl 7, (2877).

4- Buhârî, Menâkıb 18; Müslim, Fedâil 21, (2286);

5- Mektûbât, s. 365;